

De invloed van buitenlandse accenten op het nemen van morele beslissingen

Laura Teller – s1027308

Radboud Universiteit Nijmegen - Nederlandse Taal en Cultuur

Bachelorwerkstuk Taalkunde

Eerste beoordelaar: dr. S.M. Brouwer

Tweede beoordelaar: dr. S.L. Frank

14 juni 2021

De invloed van buitenlandse accenten op het nemen van morele beslissingen

Samenvatting

Deze studie vergelijkt de keuzes van morele beslissingen bij het wissel-en voetbrugdilemma van Thomson (1985), waarin de keuze wordt gegeven om bewust één man op te offeren om er vijf te redden. Vorig onderzoek heeft aangetoond dat tweetaligen vaker een rationele (utilitaristische) beslissing nemen in hun tweede taal dan in hun moedertaal (Costa et al., 2014). Het doel van dit onderzoek was om te bepalen of buitenlandse accenten invloed hebben op de keuze bij morele beslissingen. Nederlandse moedertaalsprekers werden willekeurig toegewezen aan één van drie condities: een persoonlijk (voetbrug) en een onpersoonlijk (wissel) moreel dilemma, ingesproken door een spreker zonder accent (Nederlands, controleconditie), een spreker met een Frans accent en een spreker met een Turks accent. Er werd een toename in utilitaristische beslissingen verwacht bij het voetbrugdilemma in een buitenlands accent. Uit de resultaten is gebleken dat participanten vaker een utilitaristische beslissing namen wanneer ze het voetbrugdilemma in het Franse accent te horen kregen. In de conditie met het Turkse accent was deze toename niet aanwezig. Mogelijkerwijs kan dit te maken hebben met de minder goede verstaanbaarheid bij de Franse conditie en/of de groeiende tolerantie tegenover het Turkse accent in Nederland.

Inleiding

In de huidige samenleving komt contact met verschillende culturele achtergronden steeds meer voor. Voor Nederland is dit niets nieuws; Nederland is altijd al een echt handelsland geweest, waarbij er veel uitwisseling tussen andere culturen en talen plaatsvond. Binnen Nederland zelf zijn er ook verschillende taalgebieden met verschillende dialecten en regiolecten met bijbehorende accenten. In de loop der tijd zijn er allerlei verschillende accenten van het Nederlands ontstaan. Zo zijn er accenten ontstaan van immigranten uit buurlanden die in Nederland zijn komen wonen, waaronder bijvoorbeeld immigranten uit Frankrijk, Duitsland, België en Scandinavië, maar er zijn ook accenten ontstaan vanuit bevolkingsgroepen die oorspronkelijk verder van Nederland woonden. Door de immigratiestroom van gastarbeiders is Nederland divers en multicultureel geworden (Entzinger, 2003). In de afgelopen 40 jaar is er een groot aantal Indonesische, Turkse, Marokkaanse en Surinaamse immigranten naar Nederland gekomen. In 2020 woonden er 4.2 miljoen mensen met een migratieachtergrond in Nederland. Hiervan hebben 1.8 miljoen inwoners een westerse achtergrond en ongeveer 2.4 miljoen inwoners een niet-westerse achtergrond (CBS, 2020). Iedere groep heeft een eigen variant van het Nederlands. Hoewel mensen in Nederland dus steeds meer in contact komen met verschillende buitenlandse accenten, blijkt uit onderzoek dat bij het horen van buitenlandse accenten nog steeds verschillende associaties en stereotypen worden opgewekt. Sprekers met

een buitenlands accent worden bijvoorbeeld als minder geloofwaardig beschouwd (Lev-Ari & Keysar, 2010). Deze associaties kunnen belangrijke gevolgen hebben voor de houding tegenover buitenlanders, wat vervolgens terug te zien is in de gehele samenleving. Stereotypering kan bijvoorbeeld leiden tot vooroordelen, discriminatie en separatie binnen de samenleving (Schmid, 2019).

De etnische hiërarchie binnen een land hangt nauw samen met de taalattitude. Uit vorig onderzoek blijkt dat autochtone Nederlanders liever zouden omgaan met Noord-Europese migranten (bijvoorbeeld Engelsen, Fransen en Duitsers) dan met Zuid-Europeanen (bijvoorbeeld Italianen), daarna met ex-koloniale groepen, zoals Surinamers. Onderaan in deze hiërarchie staan groepen met een etnische afkomst uit Noord-Afrika en/of het Midden-Oosten, waaronder Turken en Marokkanen (Jongenburger, 2002). De gewenste sociale afstand tot de verschillende groepen wordt mede bepaald door overeenkomsten of juist door verschillen in taal, religie en cultuur. De rangorde in de hiërarchie hangt duidelijk samen met sociaaleconomische verschillen tussen de etnische groepen in Nederland: de laatste groep heeft de laagste sociaaleconomische status.

Volgens de *Social Connotations Hypothesis* (Ebertowski, 1977) worden dialecten of accenten beoordeeld naar het maatschappelijke prestige van de groepen waar ze mee in verband worden gebracht. Er is dus samenhang tussen attitude tegenover een etnische groep en de attitude tegenover hun bijbehorende accent. Hoewel Noord-Europeanen zoals Engelsen of Fransen hoger in de hiërarchie staan dan bijvoorbeeld migranten van Turkse en Marokkaanse afkomst, wordt de attitude tegenover accenten van mensen met een migratieachtergrond die voorheen een plek onderaan in de hiërarchie hadden, zoals Marokkanen en Turken, steeds minder geassocieerd met lage superioriteit. Dit is terug te zien in onder andere de invloed van Turkse en Marokkaanse woorden in de straattaal en in de rapmuziek die het tot hoog in de hitlijsten haalt, maar ook in het professionele beroepenveld. Zo zijn Ahmed Aboutaleb, burgemeester van Rotterdam, Ahmed Marcouch, burgemeester van Arnhem, en Khadija Arib, voormalig voorzitter van de Tweede Kamer, alle drie van Marokkaanse afkomst (Grondelaers & van Gent, 2019).

Er ontwikkelt zich in Nederland langzamerhand een veranderende houding tegenover buitenlandse accenten. In het huidige onderzoek wordt er niet naar geloofwaardigheid gekeken, maar wordt er een stapje verder gegaan door naar het morele beslissingsvermogen te kijken. Het doel van het huidige onderzoek is om inzicht te krijgen in hoeverre een buitenlands accent invloed heeft op de denkwijze van mensen bij het nemen van morele beslissingen en of een accent daarmee (on)bewust gedragskeuzes van mensen kan beïnvloeden.

Theoretisch kader

Volgens de *Dual-Process Theory* (Greene & Haidt, 2002; Kahneman, 2003) kunnen er twee processen betrokken zijn bij het nemen van morele beslissingen. Enerzijds zijn er intuïtieve, automatische processen die worden gestuurd door emoties. Dit type beslissing wordt deontologisch genoemd. Hierbij worden de rechten van een persoon ondersteund. Er wordt niet gekeken naar de uitkomst van de daad, maar eerder naar of de daad op zichzelf ‘goed’ of ‘slecht’ is: de daad is belangrijker dan de uitkomst. Anderzijds zijn er utilitaristische beslissingen: dit zijn beredeneerde, bewuste processen die worden gestuurd door ratio. Deze processen ondersteunen het grotere goed. Wanneer het resultaat ‘goed’ of ‘slecht’ is, wordt de daad op eenzelfde wijze als ‘goed’ of ‘slecht’ beschouwd (Greene & Haidt, 2002).

Uit vorige studies blijkt dat de context invloed kan hebben op het nemen van morele beslissingen (Brouwer, 2019; 2020; Costa, Foucart, Hayakawa, Aparici, Apesteguia, Heafner & Keysar, 2014; Hatzidaki, Baus, & Costa, 2015; Lev-ari & Keysar, 2010). Costa et al. (2014) onderzochten of tweetaligen een andere keuze zouden maken wanneer een moreel dilemma werd aangeboden in hun vreemde taal. De tweetalige participanten kregen twee veelgebruikte dilemma’s te horen, het *Switch dilemma* (wisseldilemma) en het *Footbridge dilemma* (voetbrugdilemma) van Thomson (1985), ofwel in hun moedertaal ofwel in hun tweede taal. Een moreel dilemma is een dilemma waarbij iemand moet kiezen tussen twee opties die allebei een andere waarde bevatten. Kiezen voor het één zal ten koste gaan van het ander. Bij zowel het wisseldilemma als bij het voetbrugdilemma moet de keuze worden gemaakt om vijf mensen te redden ten koste van één man. Bij het wisseldilemma rijdt een tram op hoge snelheid op vijf mensen af. Zij kunnen alleen gered worden wanneer er op een knopje wordt gedrukt, waardoor de tram van spoor wisselt naar het spoor waar één man op staat. Bij het voetbrugdilemma hoeft er geen knopje ingedrukt te worden om vijf mensen te redden in plaats van één, maar moet een dikke man die boven het spoor staat van een brug afgeduwd worden om de tram te stoppen en de vijf mensen te redden.

Er is een belangrijk verschil tussen de bovengenoemde dilemma’s: het wisseldilemma is onpersoonlijker dan het voetbrugdilemma. Een knopje indrukken wordt namelijk als minder emotioneel en minder persoonlijk beschouwd: er is immers geen direct contact met het slachtoffer. Het voetbrugdilemma is persoonlijker en emotioneler, aangezien iemand die niks met de dreiging te maken heeft er alsnog bij betrokken wordt, waardoor diegene ernstige lichamelijke schade oploopt (Green, Sommerville, Nystrom, Darley & Cohen, 2001; Brouwer, 2019).

Uit het onderzoek van Costa et al. (2014) is gebleken dat de participanten bij het wisseldilemma zowel in hun moedertaal als in hun vreemde taal eerder een rationele, utilitaristische beslissing namen. Bij het voetbrugdilemma namen participanten in hun vreemde taal vaker een utilitaristische beslissing, terwijl in de moedertaal vaker een deontologische (emotionele) beslissing werd genomen. Dit fenomeen staat bekend als het zogenaamde *Foreign Language Effect* (FLE) (Keysar, Hayakawa & An, 2012). De toename utilitaristische beslissingen bij een vreemde taal zou kunnen worden veroorzaakt door een verhoogd gevoel van psychologische afstand bij de vreemde taal, waardoor er minder emotie aanwezig is tijdens het nemen van de beslissing. Verder zou het kunnen komen door de mate van begripelijkheid: wellicht begrepen participanten het dilemma in de vreemde taal onvolledig en kozen ze daarom voor een rationelere beslissing.

De vorige studies hebben het FLE aangetoond door morele dilemma's als geschreven teksten voor te leggen aan participanten. In de studie van Brouwer (2019) werd onderzocht of het FLE aanwezig zou zijn als de morele dilemma's auditief werden aangeboden. Er werden twee groepen hoog bekwame Nederlands-Engelse tweetaligen getest: één groep op geschreven dilemma's in het Nederlands of in het Engels, de andere groep op dezelfde dilemma's, maar dan auditief aangeboden in het Nederlands of in het Engels. Omdat de tweetaligen hoog bekwaam waren, werd verwacht dat bij het lezen van de dilemma's een verminderd FLE-effect zou worden ervaren. Een verschil in emotionele intensiteit tussen de moedertaal en een vreemde taal zou sterker zijn tijdens het luisteren. Het onderzoek van Brouwer (2019) bevestigt dit: in de auditieve conditie werd het FLE wel gevonden, in geschreven vorm niet. Participanten maakten dus vaker een utilitaristische beslissing wanneer ze een moreel dilemma in hun tweede taal te horen kregen. Context, in dit geval modaliteit (schriftelijk vs. auditief), kan dus invloed hebben op het versterken of verzwakken van het FLE en daarmee ook op de keuze bij morele dilemma's.

In de studie van Brouwer (2020) werd naast de modaliteit ook het verschil tussen persoonlijke en onpersoonlijke dilemma's onderzocht. 154 Nederlands-Engelse tweetaligen kregen persoonlijke en onpersoonlijke dilemma's schriftelijk of auditief aangeboden en moesten deze vervolgens beoordelen. Participanten maakten wederom vaker een utilitaristische beslissing wanneer ze de dilemma's auditief aangeboden kregen dan wanneer ze de dilemma's schriftelijk voorgelegd kregen. Het FLE werd bij persoonlijke dilemma's wel gevonden, maar bij onpersoonlijke dilemma's niet. Dit bevestigt dat de emotionele intensiteit versterkt of verzwakt kan worden door het type dilemma (persoonlijk/onpersoonlijk).

Hatzidaki et al. (2015) onderzochten of buitenlandse accenten invloed kunnen hebben op het verwerkingsproces bij woorden met een affectieve connotatie. In dit onderzoek moesten 37 moedertaalsprekers van het Spaans een semantische categorisatietask uitvoeren en dus woorden onderverdelen (positief, negatief, neutraal). Zij kregen deze woorden ofwel in hun moedertaal zonder accent te horen, ofwel in hun moedertaal met één van de vier buitenlandse accenten (Frans, Nederlands, Hongaars, Duits). In dit onderzoek werd gebruik gemaakt van elektro-encefalografie (EEG) om de hersenactiviteit te meten. Vooral de *Late Positive Complex* (LPC) was van belang. De amplitude van het LPC is geassocieerd met emotionele verwerking van woorden: hoe groter de amplitude, hoe meer emotionele verwerking er is. Uit dit onderzoek blijkt dat emotioneel geladen woorden (positief en negatief) een langere verwerkingstijd hebben in zowel de moedertaal zonder accent als in de moedertaal met een buitenlands accent. In de tijdsperiode 600-950 ms na het horen van een woord werd er een verschil gevonden in woordverwerking tussen de twee groepen: effecten van emotionele woordverwerking waren prominenter bij de groep zonder accent dan bij de groep met buitenlandse accenten, voornamelijk bij positieve woorden: de positieve verwerking van woorden werd als het ware verstoord door een buitenlands accent. Bij de groep zonder accent werden positieve woorden dus eerder en intenser verwerkt dan bij de groep met een buitenlands accent. Er is bij buitenlandse accenten meer aandacht voor negatieve woorden. Dit zou kunnen komen door de verwachting van een positief woord. Zo is er bij een buitenlands accent incongruentie tussen prosodie en semantiek, wat kan leiden tot een andere verwerking van een positief woord. Het woord moet geherstructureerd worden in het hoofd van de moedertaalsprekers, aangezien de fonologische representatie niet 'klopt'. Het (buitenlandse) accent van een spreker kan dus effect hebben op de semantische en affectieve connotaties van woorden. Wel hebben Hatzidaki et al (2015) benoemd dat bij veel blootstelling aan een accent accommodatie plaatsvindt, dus dat de effecten van het buitenlandse accent dan minder sterk zijn.

Samenvattend hebben verschillende vorige studies aangetoond dat het nemen van morele beslissingen kan worden beïnvloed door de context. De context kan de psychologische afstand tegenover een vreemde taal versterken of verzwakken (Brouwer, 2019; 2020; Costa et al., 2014). Zo speelt de modaliteit waarin dilemma's aangeboden worden een rol: een auditief aangeboden dilemma creëert meer afstand dan een dilemma dat gelezen moet worden. Verder speelt het type dilemma (persoonlijk vs. onpersoonlijk) een rol: een persoonlijk dilemma creëert meer emotionele afstand in een vreemde taal.

Uit het onderzoek van Hatzidaki et al. (2015) is gebleken dat buitenlandse accenten door de incongruentie tussen prosodie en semantiek de verwerking van affectieve woorden kunnen

beïnvloeden. In dit onderzoek staat de rol van buitenlands accent op het nemen van morele beslissingen centraal.

Huidige studie

Er is wetenschappelijk bewijs dat een vreemde taal een morele beslissing zoals bij het voetbrugdilemma kan beïnvloeden (Costa et al., 2014; Brouwer, 2019; 2020) maar nu rijst de vraag of er een soortgelijk effect is wanneer dit morele dilemma in de moedertaal van participanten wordt uitgesproken, maar dan met een buitenlands accent. Eerdere studies hebben aangetoond dat buitenlandse accenten emotionele verwerkingsprocessen kunnen beïnvloeden (Hatzidaki et al., 2015) en dat buitenlandse accenten als minder geloofwaardig kunnen worden beschouwd (Lev-Ari & Keysar, 2010). In deze studie wordt onderzocht wat de invloed van buitenlandse accenten is op het nemen van morele beslissingen. Om nog specifiek te zijn wordt er gekeken of het uitmaakt wélk buitenlands accent er wordt gesproken. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen twee buitenlandse accenten: een accent dat in Nederland wordt geassocieerd met een groep die een relatief hoge sociaaleconomische status heeft (Frans) en een accent dat wordt geassocieerd met een groep die een relatief lage sociaaleconomische status heeft (Turks). In dit onderzoek worden moedertaalsprekers van het Nederlands getest. Omdat accenten volgens de *Social Connotations Hypothesis* worden beoordeeld naar het maatschappelijke status van de groep waar zij bij horen, is de verwachting dat er meer psychologische afstand zal zijn tegenover het Turkse accent dan tegenover het Franse accent.

De onderzoeksvragen en de hypothesen luiden als volgt:

In hoeverre heeft een buitenlands accent invloed op het nemen van morele beslissingen?

Met als deelvraag: *Heeft een buitenlands accent met een lagere prestige een ander effect op het nemen van morele beslissingen dan een buitenlands accent met een hogere prestige?*

H1: Bij het voetbrugdilemma zal er een toename in utilitaristische beslissingen zijn indien het dilemma wordt uitgesproken met een buitenlands accent ten opzichte van accentloos Nederlands.

H2: Wanneer het morele dilemma wordt uitgesproken in een buitenlands accent met een lagere prestige (Turks) zal er bij het voetbrugdilemma een toename in utilitaristische beslissingen zijn ten opzichte van een buitenlands accent met een hogere prestige (Frans).

Methode

Participanten

In dit onderzoek zijn alleen volledig ingevulde vragenlijsten meegenomen. De resultaten van de respondenten die aangaven gehoorproblemen te hebben ($N = 6$) of een andere taal dan het Nederlands als moedertaal hadden ($N = 5$) zijn niet meegenomen in het onderzoek. In dit onderzoek zijn uiteindelijk de data van 179 participanten meegenomen. De gemiddelde leeftijd van de participanten was 27 jaar ($M = 26,69$, $SD = 12,00$). Van de participanten was 32% man ($N = 57$) en 68% was vrouw ($N = 122$). De grootste groep van de participanten had als hoogst afgeronde opleiding vwo (38,5%, $N = 69$), daarna hbo (25,7%, $N = 46$) en universiteit (16,2%, $N = 29$). Het overige gedeelte bestond uit participanten met als hoogst afgeronde opleidingen havo (9,5%, $N = 17$), mbo (9%, $N = 16$) en vmbo (1,1%, $N = 2$).

De deelname van participanten was anoniem en vrijwillig. De participanten werden willekeurig toegewezen aan één van de drie condities. 63 participanten hebben de dilemma's aangeboden gekregen in het Nederlands zonder accent, 57 andere participanten hebben de dilemma's aangeboden gekregen in het Nederlands met een Turks accent en 59 participanten kregen de dilemma's aangeboden in het Nederlands met een Frans accent.

Materialen

De stimuli bestonden uit drie verschillende varianten van het wisseldilemma en het voetbrugdilemma (zie bijlage 1 voor een complete beschrijving). De auditieve dilemma's zijn ingesproken door drie verschillende sprekers. Eén spreker was moedertaalspreker van het Nederlands en de andere twee sprekers hadden Nederlands als tweede taal. Hun eerste taal was Turks of Frans. De dilemma's zijn in alle drie de condities door een vrouwelijke spreker uitgesproken. Dit is gedaan om er zeker van te zijn dat het geslacht van de spreker geen invloed zou hebben op de keuze van de participanten. De Turkse spreekster was 41 jaar oud en leerde Nederlands toen ze 12 jaar oud was. De Franse spreekster was 28 jaar oud en leerde Nederlands toen ze 25 jaar oud was. Aan de sprekers werd gevraagd de dilemma's (zie bijlage 1) voor te lezen.

De audiofragmenten die in het onderzoek voorkomen, zijn vooraf bewerkt via het programma Praat (versie 6.1.16; Boersma & Weenink, 2018) en wijken dus iets af van de originele opgenomen fragmenten. De bewerkingen zijn gedaan om versprekingen en onnatuurlijke pauzes uit de audiofragmenten te filteren, zodat de uitgesproken morele dilemma's als één lopend verhaal klinken. Daarnaast is aan het begin en aan het einde van elk

fragment 500 ms stilte toegevoegd en zijn alle fragmenten naar 65 dB gezet, om het geluidsniveau tussen de condities gelijk te houden.

Procedure

Participanten kregen de dilemma's te horen via een vragenlijst (zie bijlage 3) van Qualtrics (software versie 2021). Zij konden deze vragenlijst op hun eigen device maken (laptop/telefoon/tablet). Tijdens de instructie werd aan de participanten gevraagd in een rustige ruimte te zitten en de survey te maken met oortjes in. Op deze manier zou eventueel storend achtergrondgeluid worden beperkt. De deelname was geheel vrijwillig, dus de participanten konden op elk gewenst moment stoppen met de vragenlijst. Van tevoren werd aangegeven dat de fragmenten gevaarlijke situaties bevatten, die mogelijk als schokkend konden worden ervaren. Wanneer participanten zich niet prettig voelden bij het beantwoorden van een vraag konden zij stoppen met de vragenlijst of contact opnemen met de onderzoeker.

Voorafgaand aan de morele dilemma's kregen participanten een aantal algemene vragen. Zij kregen bijvoorbeeld vragen over hun leeftijd, moedertaal, geslacht en opleiding. Ook kregen zij de vraag of zij gehoorproblemen hadden. Op deze manier konden er eventuele ongeschikte participanten worden verwijderd uit het onderzoek en kwam er meer informatie beschikbaar over de deelnemende participanten, waardoor de heterogeniteit binnen de participantengroep beter in kaart kon worden gebracht. Vervolgens kregen de participanten de audiofragmenten van de morele dilemma's te horen. Participanten kregen zowel het wisseldilemma als het voetbrugdilemma te horen in accentloos Nederlands, Nederlands met een Turks accent of Nederlands met een Frans accent. De volgorde waarin de dilemma's werden aangeboden, was willekeurig bepaald. Aan de participanten werd gevraagd het hele audiofragment af te luisteren. Daarna konden participanten de keuze 'ja' (utilitaristische keuze) of 'nee' (deontologische keuze) aanklikken. De plaats van deze twee keuzes (links/rechts) op het scherm was willekeurig. Er werd benadrukt dat er geen 'goede' of 'foute' keuze mogelijk was: de keuze was persoonlijk.

Na de dilemma's kregen de participanten afsluitende vragen om de attitude tegenover het accent en tegenover de spreker te meten. Deze vragen gingen over de begrijpelijkheid van de morele dilemma's, de sterkte van het accent en de houding tegenover de spreker, waaronder betrouwbaarheid, prestige, geloofwaardigheid, professionaliteit en aardigheid. Dit werd gemeten op een zevenpunts Likertschaal. De sessie duurde in totaal ongeveer 5 minuten.

Design

Het experiment heeft een 2 bij 3 *mixed-design*. Aan alle participanten werden twee typen morele dilemma's gepresenteerd (wisseldilemma en voetbrugdilemma). Dit is dus een *within-subjects* variabele. De morele dilemma's werden aan drie verschillende participantengroepen voorgelegd in drie verschillende varianten, namelijk accentloos Nederlands, Nederlands met een Turks accent en Nederlands met een Frans accent (*between-subjects*). De afhankelijke variabele is het procentuele aantal utilitaristische antwoorden ('ja') bij beide dilemma's.

Resultaten

Tabel 1 laat het percentage utilitaristische beslissingen per dilemma (wissel vs. voetbrug) en per conditie (Frans accent vs. Turks accent vs. Geen accent) zien. In deze tabel is te zien dat het percentage utilitaristische beslissingen bij alle drie de groepen lager is bij het voetbrugdilemma.

Tabel 1: Percentage utilitaristische beslissingen (ja) voor het wissel-en voetbrugdilemma per conditie (Frans accent, Turks accent, Geen accent).

Dilemma	Conditie	% utilitaristische beslissingen (ja)
Wissel	Frans accent	78,0%
	Turks accent	91,2%
	Geen accent	92,1%

Voetbrug	Frans accent	30,5%
	Turks accent	15,8%
	Geen accent	3,2%

Per dilemma is een 2 bij 3 *Pearsons Chi-kwadraat* toets gedraaid (zie bijlage 2A). Bij het wisseldilemma neemt de groep zonder accent het vaakst een utilitaristische beslissing (92,1%, N = 63), gevolgd door de groep met het Turkse accent (91,2%, N = 57) en de groep met het Franse accent (78%, N = 59). Op het wisseldilemma werd een significant verband gevonden tussen de beslissing en de conditie ($\chi^2(2) = 6,65, p = .036$, Cramer's $V = .193$).

Bij het wisseldilemma zijn de *standardized residuals* bij Geen accent 0.4, bij het Turkse accent 0.3 en bij het Franse accent van -0.8. Deze zijn allemaal laag (<1.96), wat betekent dat er geen groep is die specifiek bijdraagt aan de significante relatie tussen beslissing en conditie.

Bij het voetbrugdilemma nam de groep zonder accent veruit het minst vaak een utilitaristische beslissing (3,2%, N = 63), gevolgd door de groep met het Turkse accent (15,8%, N = 57) en de groep met het Franse accent (30,5%, N = 59). Op het voetbrugdilemma werd een significant

verband gevonden tussen beslissing en conditie ($\chi^2(2) = 16,78, p < .001$, Cramer's $V = .306$).

Bij het voetbrugdilemma zijn de *standardized residuals* bij Geen accent -2.6, bij het Turkse accent -0.1 en bij het Franse accent 2.7. De groep zonder accent en de groep met het Franse accent geven dus een specifieke bijdrage aan de significante relatie tussen de beslissing en de conditie. De participanten die Nederlands zonder accent te horen kregen, namen vaker een deontologische beslissing (kozen ervoor de man niet van de brug af te duwen). Bij de participanten die het Franse accent te horen kregen is het tegenovergestelde het geval: in deze conditie werd vaker dan verwacht een utilitaristische beslissing genomen (de man wél van de brug afduwen).

In tabel 2 zien we de attitudescores van de participanten tegenover de spreker en het accent dat zij te horen kregen. Deze attitudes werden gemeten op een zevenpunts Likertschaal. Bij de sterkte van het accent staat 1 voor een zwak accent en 7 voor een sterk accent, dus hoe hoger de score, hoe sterker de participanten het accent vonden. Bij de andere attitudescores is 1 de laagste score en 7 de hoogste score, dus hier geldt: hoe hoger de score, hoe beter de spreker wordt beoordeeld op verstaanbaarheid, betrouwbaarheid, aardigheid, prestige, professionaliteit, geloofwaardigheid en intelligentie.

Om de scores te vergelijken zijn er onafhankelijke t-toetsen gedraaid. Een significant verschil werd gevonden bij de verstaanbaarheid van de spreker tussen het Franse ($M = 3.29, SD = 1.40$) en het Turkse ($M = 4.79, SD = 1.50$) accent; $t(113) = -5,53, p < .001, 95\% \text{ CI} [-1.97, -1.04], d = 1.03$. De Turkse spreker was beter verstaanbaar. Verder is een significant verschil gevonden tussen de sterkte van het accent in het Frans ($M = 5.76, SD = 1.17$) en het Turks ($M = 5.20, SD = 1.30$); $t(113) = 2,46, p = .015, 95\% \text{ CI} [0.11, 0.98], d = 0.45$. Het Turkse accent werd als minder sterk beoordeeld. Hiernaast vonden de participanten de Turkse spreker iets betrouwbaarder ($M = 5.07, SD = 1.28$) dan de Franse spreker ($M = 4.51, SD = 1.48$); $t(114) = -2,19, p = .031, 95\% \text{ CI} [-1.06, -0.08], d = 0.41$. De verschillen tussen de accenten bij aardigheid, prestige, professionaliteit, geloofwaardigheid en intelligentie waren niet statistisch significant (zie bijlage 2B).

Tabel 2: Gemiddelden en standaarddeviaties van de attitudes tegenover de spreker en hun accent.

	<i>Frans accent</i>		<i>Turks accent</i>	
	Mean	Std. Deviation	Mean	Std. Deviation
Sterkte accent	5,76	1,165	5,20	1,299
Verstaanbaarheid	3,29	1,402	4,79	1,497
Betrouwbaarheid	4,51	1,478	5,07	1,280
Aardigheid	5,19	1,252	4,91	1,184
Prestige	3,86	1,206	3,70	1,309
Professionaliteit	3,71	1,554	3,91	1,229
Geloofwaardigheid	4,38	1,599	4,35	1,203
Intelligentie	4,34	1,334	4,19	1,187

Discussie

Het doel van deze studie was om te bepalen of buitenlandse accenten invloed hebben op de gedragskeuzes van mensen bij nemen van morele beslissingen. Vorig onderzoek heeft aangetoond dat tweetaligen eerder een utilitaristische beslissing maken in hun tweede taal dan in hun moedertaal (Costa et al., 2014). Wanneer morele dilemma's auditief werden aangeboden, namen tweetaligen vaker een utilitaristische beslissing dan wanneer de dilemma's schriftelijk werden aangeboden. Bij persoonlijke dilemma's (voetbrug) werd vaker een utilitaristische beslissing gemaakt dan bij onpersoonlijke dilemma's (wissel) (Brouwer, 2019; 2020). In dit onderzoek stonden twee vragen centraal, namelijk (1) of buitenlandse accenten invloed hebben op het nemen van morele beslissingen en (2) of het verschil in het soort buitenlands accent (hoge prestige/lage prestige) invloed heeft op het nemen van morele beslissingen. Dit is onderzocht door het wissel-en voetbrugdilemma van Thomson (1985) auditief voor te leggen aan drie groepen Nederlandse moedertaalsprekers in drie verschillende condities: Nederlands zonder accent, Nederlands met een Frans accent en met een Turks accent. Bij het voetbrugdilemma werd een hoger percentage utilitaristische beslissingen verwacht wanneer het dilemma werd uitgesproken in een buitenlands accent. Verder werd verwacht dat bij het Turkse accent meer psychologische afstand zou zijn, dus dat in deze conditie meer utilitaristische beslissingen zouden worden genomen dan in de Franse conditie.

Er is een aantal belangrijke bevindingen in dit onderzoek.

Ten eerste lieten de resultaten op het wisseldilemma zien dat veruit het grootste gedeelte van de participanten in het Nederlands zonder accent een rationele, utilitaristische beslissing nam. De participanten die het wisseldilemma te horen kregen in het Frans of in het Turks, hadden eveneens een hoog percentage utilitaristische beslissingen. Dit was in lijn met de verwachting, aangezien het wisseldilemma als controlevariabele fungeerde: een utilitaristische keuze was voor de hand liggend bij een onpersoonlijk dilemma, in tegenstelling tot een persoonlijk dilemma, waar eerder een deontologische keuze werd verwacht. In dit onderzoek was de verwachting dat participanten bij het horen van een persoonlijk dilemma in een buitenlands accent eerder een utilitaristische beslissing zouden nemen. In tabel 1 is af te lezen dat bij het voetbrugdilemma een hoger percentage utilitaristische beslissingen te zien is bij de buitenlandse accenten ten opzichte van het accentloze Nederlands. Echter dragen alleen het Franse accent en het Nederlands zonder accent significant bij aan het verband tussen de beslissing en de conditie op het voetbrugdilemma. Het Turkse accent draagt dus niet significant bij aan dit verband.

Ten tweede is er, zoals hierboven beschreven, een verschil gevonden tussen het Franse accent en het Turkse accent. Op basis van de *Social Connotation Hypothesis* en de bijbehorende stereotyperende beoordeling van accenten, werd verwacht dat er meer psychologische afstand zou zijn bij het Turkse accent en dat hier dus een hoger aantal utilitaristische beslissingen te zien was. Het tegenovergestelde is waar: het percentage utilitaristische beslissingen in de conditie met het Franse accent is hoger dan in de conditie met het Turkse accent.

Er is een aantal redenen mogelijk waarom er bij het Franse accent meer utilitaristische beslissingen zijn gemaakt dan bij het Turkse accent. Allereerst zou het kunnen omdat de verstaanbaarheid van de Franse spreker lager werd beoordeeld dan de verstaanbaarheid van de Turkse spreker (zie tabel 2). Om die reden zou het kunnen zijn dat participanten het dilemma niet goed hebben verstaan, wat mogelijk tot een andere beslissing heeft geleid. Het verschil in score bij verstaanbaarheid zou kunnen komen door de vaardigheid van de sprekers. De tijdsperiode waarin zij Nederlands spraken was erg verschillend: de Turkse spreker sprak al 29 jaar Nederlands en de Franse spreker sprak drie jaar Nederlands. De verstaanbaarheid bij de conditie met het Nederlands zonder accent is niet gemeten.

Een tweede verklaring is de toenemende tolerantie voor het Turkse accent. De Turkse bevolking maakt een groot onderdeel uit van onze samenleving. In 2019 woonden er in Nederland ruim 400.000 Turkse Nederlanders, tegenover 47.000 inwoners met een Franse migratieachtergrond (Butter, 2020). Volgens Grondelaers et al. (2019) ontwikkelen accenten

die eerder met lage superioriteit werden geassocieerd zich steeds meer richting een dynamische evaluatie, waardoor dit soort accenten juist als ‘cool’, ‘jong’ ‘stoer’ ‘zelfverzekerd’ en ‘lichtelijk provocatief’ kunnen worden beschouwd. Een toenemende tolerantie tegenover het Turkse accent zou dus ook invloed hebben kunnen gehad op de beslissing van de participanten. In tabel 2 is te zien dat de beoordeling van prestige tussen het Frans en het Turks nauwelijks verschilt (zie ook bijlage 2B).

Hierop aansluitend kan een derde verklaring prosodie zijn. Uit het onderzoek van Hatzidaki et al. (2015) is gebleken dat een buitenlands accent incongruentie tussen prosodie en semantiek kan veroorzaken, wat kan leiden tot een verschil in emotionele verwerking en wellicht meer emotionele afstand kan veroorzaken. Bij veel blootstelling aan een accent kan er echter accommodatie plaatsvinden: een logische verklaring zou zijn dat de meeste Nederlanders meer blootstelling aan een Turks accent krijgen dan aan een Frans accent, waardoor er minder aanpassing aan de prosodie van het Turkse accent nodig is.

Beperkingen en vervolgonderzoek

Dit onderzoek kent een aantal beperkingen. Allereerst is er een verschil tussen het aantal jaren dat de sprekers van het Frans en het Turks Nederlands spreken. In een volgend onderzoek zouden sprekers kunnen worden gekozen die beide ongeveer even lang Nederlands spreken of zouden de sprekers van tevoren getest moeten worden op taalvaardigheid en verstaanbaarheid. Op deze manier zouden de scores tussen accentsterkte en verstaanbaarheid wellicht minder van elkaar afwijken. Een andere beperking is dat in voorgaande onderzoeken alleen morele dilemma's zijn onderzocht in een tweede taal. De participanten waren reeds bekend met deze taal. In dit onderzoek kregen participanten een onbekend accent te horen. Zij moesten zich direct focussen op de morele dilemma's en hebben pas tijdens het eerste dilemma de mogelijkheid gekregen om aan de spreker (spreektempo, toonhoogte, volume) en aan het onbekende accent te wennen. In vervolgonderzoek zou van tevoren een kort fragment kunnen worden afgespeeld, bijvoorbeeld één zin met instructie, om de participanten een korte impressie van de spreker te geven. Dit fragment mag niet te lang zijn, aangezien de invloed van het accent op de morele dilemma's centraal staat. Als laatste is er een beperking wat betreft de voorgelegde dilemma's. In dit onderzoek zijn slechts twee dilemma's aan de participanten voorgelegd. Het wisseldilemma en het voetbrugdilemma zijn niet bepaald realistisch. In vervolgonderzoek zouden er verschillende soorten dilemma's voorgelegd kunnen worden die dichterbij het normale leven staan, om het morele beslissingsvermogen van mensen bij realistischere dilemma's te onderzoeken.

Conclusie

Samengevat is middels dit onderzoek aangetoond dat het horen van een buitenlands accent (on)bewust gedragskeuzes van mensen kan beïnvloeden bij het nemen van morele beslissingen. Bij het onpersoonlijke wisseldilemma was er geen groep die een specifieke bijdrage leverde aan het verband tussen de conditie (zonder accent/Frans accent/Turks accent) en de beslissing (utilitaristisch/deontologisch). Bij het persoonlijke voetbrugdilemma namen Nederlandse moedertaalsprekers vaker een utilitaristische beslissing wanneer het voetbrugdilemma met een Frans accent werd uitgesproken dan wanneer dit dilemma zonder accent werd uitgesproken. In de conditie met het Turkse accent was er geen significante toename in utilitaristische beslissingen. Dit heeft mogelijk te maken met de minder goede verstaanbaarheid van het Franse accent en/of de accommodatie en groeiende tolerantie tegenover het Turkse accent.

Literatuur

- Boersma, P & Weenink, D. (2018). Praat (versie 6.1.16) [Computerprogramma].
Geraadpleegd van www.praat.org
- Brouwer, S. (2019): The auditory foreign-language effect of moral decision making in highly proficient bilinguals, *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 40(10) 865-878, doi: 10.1080/01434632.2019.1585863
- Brouwer, S. (2020). The interplay between emotion and modality in the Foreign-Language effect on moral decision making. *Bilingualism: Language and Cognition*, 24(2) 1-8. doi:10.1017/S136672892000022X
- Butter, E. (2019). 'Nederlanders', 'buitenlanders', 'allochtonen'. *De cijfers*. Geraadpleegd 2 mei 2020 van <https://www.republiekallochtonie.nl/blog/feiten/nederlanders-buitenlanders-allochtonen-de-cijfers>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2020, 6 juni). *Bevolking; geslacht, leeftijd, generatie en migratieachtergrond, 1 januari*. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl/nl/cijfers/detail/37325>
- Costa, A., Foucart, A., Hayakawa, S., Aparici, M., Apesteguia, J., Heafner, J., & Keysar, B. (2014). Your Morals Depend on Language. *PLOS One*, 130(2), 236-254. doi:10.1371/journal.pone.0094842
- Ebertowski, M. (1977). Over het ontstaan en de effecten van taalattitudes. *Gramma*, 1, iss.2, 10-29. Geraadpleegd 2 maart 2021 van <https://hdl.handle.net/2066/20395>
- Entzinger H. (2003). The Rise and Fall of Multiculturalism: The Case of the Netherlands. In: Joppke C., Morawska E. (eds) *Toward Assimilation and Citizenship: Immigrants in Liberal Nation-States. Migration, Minorities and Citizenship*. Palgrave Macmillan, London. doi:10.1057/9780230554795_3.
- Greene, J., & Haidt, J. (2002). How (and where) does moral judgment work?. *Trends in cognitive sciences*, 6(12), 517-523. doi:10.1016/S1364-6613(02)02011-9.
- Green, J., Sommerville, R., Nystrom, L., Darley, J. & Cohen, J. (2001). An fMRI investigation of emotional engagement in moral judgement. *Science* 293, 2105-2108. doi: 10.1126/science.1062872

- Grondelaers, S. & van Gent, P. (2019). How “deep” is Dynamism? Revisiting the evaluation of Moroccan-flavored Netherlandic Dutch. *Linguistics Vanguard*, 5
doi: 10.1515/lingvan-2018-0011
- Hatzidaki, A., Baus, C., & Costa, A. (2015). The way you say it, the way I feel it: emotional word processing in accented speech. *Frontiers in Psychology*, 6, 351.
doi: 10.3389/fpsyg.2015.00351
- Jongenburger, W. (2002). Taal is macht. Over taalattitudes in de multiculturele samenleving. In: Bennis, H., Extra, G., Muysken, P. & Nortier, J. (red.). *Een buurt in beweging. Talen en Culturen in het IJtrechtse Lombok en Transvaal*. Aksant, Amsterdam.
- Kahneman, D. (2003). A perspective on Judgement and Choice: Mapping Bounded Rationality. *American Psychologist* 58 (9): 697-720.
doi: 10.1037/0003-066X.58.9.697
- Keysar, B., Hayakawa, S. L., & An, S. G. (2012). The foreign-language effect: Thinking in a foreign tongue reduces decision biases. *Psychological science*, 23(6), 661-668.
doi: 10.1177/0956797611432178
- Lev-Ari, S., & Keysar, B. (2010). Why don't we believe non-native speakers? The influence of accent on credibility. *Journal of Experimental Social Psychology*, 46(6), 1093-1096. doi: 10.1016/j.jesp.2010.05.025
- Qualtrics (versie March, 2021). Qualtrics XM support. [Computerprogramma]. Geraadpleegd van <https://www.qualtrics.com/>
- Schmid, M. (2019). Here's how your foreign accent can unfairly destroy your credibility. *The Conversation*. Geraadpleegd 5 maart 2020 van <https://theconversation.com/heres-how-your-foreign-accent-can-unfairly-destroy-your-credibility-125981>
- Thomson, J. (1985). The trolley problem. *Yale Law J* 94: 1395–1415. doi:10.2307/796133

Bijlage 1: Voetbrugdilemma en wisseldilemma

1. Voetbrugdilemma

Een op hol geslagen tram dendert over het spoor richting vijf werklieden die gedood zullen worden als de tram zijn koers vervolgt.

Jij staat op een loopbrug boven het spoor, tussen de naderende tram en de vijf werklieden. Naast je op de loopbrug staat een onbekende die heel fors is. De enige manier waarop je de levens van de werklui kunt redden, is door deze onbekende man van de brug op het spoor te duwen, zodat zijn forse lichaam de tram zal stoppen. De onbekende zal sterven als je dit doet, maar de vijf werklieden zullen gered zijn.

Zou je de onbekende op het spoor duwen om de vijf werklieden te redden?

2. Wisseldilemma

Je zit aan het stuur van een op hol geslagen tram die op een wissel afrijdt.

Op het linkerspoor zijn vijf mensen aan het werk. Op het rechterspoor werkt een enkel persoon. Als je niets doet zal de tram het linkerspoor opgaan en de vijf mensen doden. De enige manier om de dood van deze mensen te voorkomen is het omzetten van een knopje dat ervoor zorgt dat de tram van spoor wisselt en de dood van één persoon zal veroorzaken.

Zou je het knopje indrukken om zo het leven van de vijf mensen te redden?

Bijlage 2 – Resultaten Chi-square en onafhankelijke t-toets

2A: Resultaten Chi-square

2A. *Chi-Square Tests voor het percentage utilitaristische beslissingen bij het voetbrugdilemma en het wisseldilemma tussen de drie condities: geen accent, Frans accent, Turks accent*

Dilemma		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Voetbrug	Pearson Chi-Square	16,777 ^a	2	,000
	Likelihood Ratio	18,549	2	,000
	N of Valid Cases	179		
Wissel	Pearson Chi-Square	6,649 ^b	2	,036
	Likelihood Ratio	6,257	2	,044
	N of Valid Cases	179		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,23.

b. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,32.

Symmetric Measures: Cramer's V

Dilemma			Value	Approximate Significance
Voetbrug	Nominal by Nominal	Cramer's V	,306	,000
	N of Valid Cases		179	
Wissel	Nominal by Nominal	Cramer's V	,193	,036
	N of Valid Cases		179	

2B: Resultaten onafhankelijke t-toets

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means		
		F	Sig.	t	Df	Sig. (2-tailed)
Sterkte accent	Equal variances assumed	1,211	,273	2,464	113	,015
	Equal variances not assumed			2,457	110,14	,016
Verstaanbaarheid	Equal variances assumed	,027	,871	-5,534	113	,000
	Equal variances not assumed			-5,531	112,23	,000
Betrouwbaarheid	Equal variances assumed	1,177	,185	-2,185	114	,031
	Equal variances not assumed			-2,190	112,67	,031
Aardigheid	Equal variances assumed	,003	,956	1,385	113	,169
	Equal variances not assumed			1,386	112,96	,169
Prestige	Equal variances assumed	,816	,368	,683	113	,496
	Equal variances not assumed			,683	111,90	,496
Professionaliteit	Equal variances assumed	4,357	,039	-,594	113	,554
	Equal variances not assumed			-,595	108,83	,553
Geloofwaardigheid	Equal variances assumed	5,262	,024	,108	113	,914
	Equal variances not assumed			,108	105,828	,914
Intelligentie	Equal variances assumed	1,213	,273	,718	113	,474
	Equal variances not assumed			,719	111,908	,474

2B. Onafhankelijke t-toets voor de attitudescores tussen het Franse accent en het Turkse accent bij sterkte accent, verstaanbaarheid, betrouwbaarheid, aardigheid, prestige, professionaliteit, geloofwaardigheid en intelligentie.

Bijlage 3: Vragenlijst Qualtrics

Instructie

Tijdens deze vragenlijst gaat u naar twee verschillende morele scenario's luisteren. Deze scenario's bestaan uit een beschrijving, gevolgd door een vraag met twee antwoordmogelijkheden (JA of NEE). Geef aan welke beslissing u zou nemen in een dergelijke situatie. Geef u alstublieft een eerlijk antwoord op de vragen. Er zijn geen goede of foute antwoorden.

U zult twee morele scenario's te horen krijgen, ingesproken door een vrouwelijke spreker. Probeer zo goed mogelijk te focussen op de morele dilemma's.

Na de scenario's worden er nog een aantal extra vragen gesteld.

Het beluisteren van deze scenario's dient plaats te vinden in een stille ruimte met een koptelefoon of oordopjes aangesloten op uw mobiele telefoon, laptop, computer of tablet. Zorg daarom dat u in een rustige omgeving bent en dat u een koptelefoon of oordopjes bij de hand heeft.

LET OP: U kunt ieder fragment slechts één keer afluisteren.

Luister naar het volgende scenario en geef aan welke beslissing u in een dergelijke situatie zou nemen door op 'ja' of 'nee' te klikken.

(Geluidsfragmenten wissel -en voetbrugdilemma)*

>> Ja >> Nee*

*In willekeurige volgorde

Herkende u een accent in de spreker?

Ja, namelijk

Nee

Hoe sterk vond u het accent van de spreker?

Er was... Geen accent

Heel sterk accent

1	2	3	4	5	6	7
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hoe gemakkelijk kon u verstaan wat de spreker zei?

De spreker was...

Heel moeilijk te verstaan

Heel makkelijk te verstaan

1	2	3	4	5	6	7
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ik vind de spreker...

Helemaal mee oneens

Helemaal mee eens

	1	2	3	4	5	6	7
Betrouwbaar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aardig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Prestigieus	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Professioneel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Intelligent	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
